

GERDA VAN WAGENINGEN

Zoete melodie

DEVENTER

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK

Met gesloten ogen leunde Dieudonné achterover en stil luisterde ze naar de muziek. De tonen van het kerkorgel raakten haar als altijd diep. Het moest gezegd, haar vader was een gezegend muzikant. Als zijn leven anders was gelopen, had hij mogelijk veel kunnen bereiken met zijn spel. Maar hij stelde zich tevreden met het bespelen van orgels. Hun traporgel thuis, waar hij dagelijks na het avondeten op speelde, en het orgel in hun dorpskerkje, waar hij op speelde tijdens de kerkdiensten, trouwdiensten en begrafenis. Op het kerkorgel mocht hij ook, zoals nu, graag oefenen. Ach, haar vader had net als zij dromen die nooit werkelijkheid geworden waren, en die dat in de toekomst ook niet zouden worden. Hij droomde ervan een virtuoos te zijn en mooie, beroemde kerkorgels te mogen bespelen, zoals die te vinden waren in de imposante kerken van grote steden. Vooral in het land waaruit zijn voorouders ooit vanwege hun ge-

loof hadden moeten vluchten om hun leven niet te verliezen in de godsdiensttwisten tussen katholieken en protestanten, moesten de prachtigste kerken staan. Ze stamden immers af van de Hugenoten. Hun voorouders waren meer dan tweehonderd jaar geleden uit Parijs gevlucht, en de grote droom van haar vader was ooit zóveel geld te bezitten dat hij het zich kon permitteren met zijn gezin naar die stad te reizen. Hij wilde daar de mooie orgels bekijken, misschien zelfs bespelen, waarover hij had gelezen en waarvan hij verder alleen maar kon dromen.

En nu droomde zij eveneens! Dieudonné opende haar ogen. Tonnie, de vijftienjarige jongen die van vader les kreeg op het orgel thuis, deed in ruil daarvoor vaak dienst als balgentreder. Hij trapte op de blaasbalg, zodra haar vader hem een seintje gaf voor hij weer begon te spelen.

Ze huiverde. Het was kil in de onverwarmde dorpskerk nu de herfst was aangebroken. Ze lette goed op wanneer ze de bladen met de muziek om moest slaan. Hoewel het prachtig herfstweer was, waren de nachten al erg koud, en dat was hierbinnen te voelen. De kerk werd vanzelfsprekend alleen verwarmd

als het echt niet anders kon, op koude winterse zondagen tijdens de diensten. Ze trok de warme omslagdoek dichter om haar tengere schouders.

‘Omslaan.’ Haar vader keek haar even licht geïrriteerd aan en ze haastte zich dichterbij om aan de opdracht te voldoen. Ze had niet weg mogen dromen, maar ach, van wie had ze dat nu?

Nu hij de juiste muziek weer voor zich had, speelde haar vader even later met half gesloten ogen verder, zo genoot hij. Hij oefende een moeilijk stuk van Bach, en dat deed hij graag.

Al sinds ze een jaar of zes, zeven was, moest zijn dochter en enige kind regelmatig mee naar de kerk, om te trappen op de blaasbalgen die het orgel van wind moesten voorzien. Tot voor kort was haar moeder altijd meegegaan om de bladen met muziek voor hem om te slaan als hij speelde, om op tijd de registers uit te trekken of juist weer in te drukken, of om met Dieudonné van taak te wisselen, want het trappen op de grote balgen was best vermoeiend. Zonder wind gaf een orgel immers geen geluid. Op het orgel thuis zaten twee pedalen waardoor de speler dat zelf

deed. In sommige kerken kwam er tegenwoordig elektriciteit en werden orgels aangepast zodat dat trappen niet langer nodig was. Maar hun kleine dorpsgemeenschap had geen geld voor dergelijke nieuwigheden. Een organist had dus altijd hulp nodig om op het orgel te kunnen spelen.

Ze huiverde door de vochtige kilte in de kerk. Haar vader sloeg tot tweemaal toe een valse noot aan. Ze keek hem verschrikt aan en hij vertrok zijn mond geërgerd. Hij stond op. 'Nu jij!'

Ditmaal wisselden vader en dochter een blik van verstandhouding. Dit was hun grote geheim. Moe, die het natuurlijk wel wist, praatte er nooit over en deed liever of ze van niets wist. Natuurlijk, moe wist dat haar man al van jongs af aan hun enig kind had geleerd thuis op het traporgel te spelen. Ze waren begonnen zodra haar kindervoetjes min of meer bij de pedalen konden komen en zelfs daarvoor al, als haar vader trapte en zij op zijn schoot had gezeten om een eenvoudig kinderversje te spelen. Later had hij haar geleerd psalmen te spelen en soms zelfs de prachtige stukken van Bach en Händel, waar hij zelf zoveel van hield en die hij in de kerk ook graag

speelde. Dat deed hij tussen de psalmen door of zomaar als muziek voor en na de dienst, als de mensen in de kerk hun plek opzochten of het gebouw weer verlieten. Het hoefde geen betoog dat de dorpingen van het kleine dorp – gelegen onder de rook van het veel grotere Oud Beijerland in de Hoeksche Waard – nooit een klacht zouden uiten over de eenvoudige notarisklerk, met zijn deftige Franse naam die een tumultueus verleden verried: Dominique le Fèvre. Ze waren uiterst tevreden met hun organist, die ervoor zorgde dat ze tijdens de diensten keurig in de maat hun psalmen konden zingen. Ze zouden nooit willen geloven dat deze man, door iedereen gewaardeerd en als uiterst betrouwbaar aangemerkt, al enkele jaren zonder dat men het wist zijn dochter liet oefenen op het grote orgel in de kerk. Tonnie wist het inmiddels ook wel, maar die hield zijn mond uit angst geen les meer te krijgen.

Dieudonné wisselde behendig van plaats met haar vader. ‘Nu dit stuk van Händel,’ bromde hij goedmoedig, terwijl zij een beetje warme adem in haar kleumende handen blies om ze op temperatuur te brengen. Haar vader trok snel een paar handschoenen aan zodat zijn vingers niet stijf en koud zouden worden,

voor het geval hij straks weer zelf wilde spelen. Dat deed hij tijdens de diensten ook als dominee bad of preekte. Want koude handen, daar kon een organist nu eenmaal niet fatsoenlijk mee spelen.

Haar vader had een zuiver gehoor. Zelfs als hij zelf de blaasbalg aantrapte, ontging hem niets. Ze maakte slechts een paar kleine foutjes. Haar handen dansten als het ware over de ivoren toetsen van de beide klavieren die het orgel had, en haar voeten raakten zelfverzekerd de pedalen aan voor de lage tonen. De pedaal van zestien voet gaf de laagste klank, die van acht voet was een octaaf hoger en gaf een steviger klank. Er verscheen een glimlach om Dieudonné's mond. Ze hield van het spelen, maar omdat ze een vrouw was, zou ze nooit haar vader op kunnen volgen als organist in de kerk. Soms vond ze dat erg jammer, maar het was nu eenmaal niet anders. Ze vergat vaak alles als ze speelde. Dan was ze werkelijk intens gelukkig. Dat bijzondere gevoel begreep alleen een man als haar vader, wist ze.

Vader glimlachte tevreden toen ze het stuk gespeeld had en hem vragend aankeek. 'Als je een man was geweest, als ik een zoon had ge-

had, had je me inmiddels met gemak kunnen vervangen in de kerk,' glimlachte hij goedkeurend.

Ze bloosde van het compliment. 'Dat kan niet, vader, dat weten we allebei. De mannen van de kerkenraad zouden het nooit goedvinden: een vrouw als organist. Ongehoord!' Ze verdraaide haar stem om te imiteren wat een commotie dat zou geven.

De man grinnikte echter tamelijk onbekommerd, en zijn dochter wist best dat hij diep in zijn hart trots op haar was. 'Het is bekend dat Clara Schumann en de zus van Mendelssohn ook orgel speelden,' verzuchtte hij gelaten, 'maar dat weten ze hier niet. En als ik het ze vertelde, zouden ze mij eenvoudig niet willen geloven, omdat het volgens de mensen hier nu eenmaal niet hoort dat een vrouw orgel speelt. Bovendien zijn die beide vrouwen allang overleden.'

Ze wisselden een glimlach van verstandhouding. Ze leken op elkaar, vader en dochter. Ze deelden hun liefde voor boeken en vooral voor muziek. Beide liefhebberijen waren vrij uitzonderlijk in kleine plattelandsdorpen, waar immers hard gewerkt moest worden, doorgaans met handen en voeten in de vette

kleigrond van deze streek. Het leven was hard voor gewone mensen, en dat waren verreweg de meesten.

De oudere man droeg zijn dochter vervolgens nog op twee psalmen te spelen. Dat ging foutloos, zodat ze in opperbest humeur opnieuw van plaats wisselden terwijl hij terloops zijn getalenteerde dochter nog een paar nuttige aanwijzingen gaf.

Toen Le Fèvre later de kerk afsloot en de sleutel bij de koster bracht, grinnikte hij opgewekt. 'Ik ben tevreden met alles wat God me in het leven heeft toebedacht, meisje, maar ik had wel graag de zegening gekend, een zoon te mogen krijgen met dezelfde talenten als mijn lieve dochter.'

Ze wist het. Allebei haar ouders leden eronder dat hun huwelijk slechts met een enkele dochter gezegend was. Al zei vader meestal dat hij daar nog blij om mocht zijn, want hij kende de echtparen die helemaal kinderloos hadden moeten blijven, en dat was nog veel erger. Daar was hij zelf in het verleden immers ook erg bang voor geweest.

'Jullie hebben het nogal uitgehouden,' vitte moe zodra het tweetal in opperbeste stemming een voet over de drempel zette in het

eenvoudige huisje ongeveer honderd meter van de kerk vandaan. Haar gezicht was vertrokken van de pijn.

‘Weer hoofdpijn, moe?’ vroeg Dieudonné dan ook bezorgd.

De oudere vrouw haalde gelaten haar schouders op. ‘Het zal de leeftijd wel zijn,’ bromde ze aangeslagen. Het was waar, ze was midden veertig en de laatste maanden werd ze in toenemende mate geplaagd door hoofdpijn. ‘Het spek staat te verpieteren op het fornuis,’ bromde moeder Le Fèvre terneergeslagen.

Moe had gelijk, beseftte Dieudonné met een steelse blik op de klok naast de bedstee in de grote keuken. Het was al kwart over zes, en ze waren gewoon om rond halfzes te eten. Een of twee keer in de week ging haar vader oefenen op het grote orgel in de kerk zodra hij klaar was met zijn werk, zoals hij vandaag had gedaan, en hij had de neiging dan de tijd te vergeten. Dieudonné was niet veel anders. Ze hadden dan ook geen horloges. Zulke dure bezittingen waren alleen weggelegd voor de rijken, en vader Le Fèvre werkte maar als eenvoudige klerk op het notariskantoor in hun dorp.